

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ
РЕГІОНАЛЬНИМ АПК**

*Коляденко С.В., д.е.н., проф., завідувач кафедри економічної кібернетики,
ВНАУ, м. Вінниця, Україна*

В умовах ускладнення економічних відносин в Україні в силу різних причин економічного та соціального значення організаційно-економічний механізм управління регіональним АПК набуває нового змісту та включає найзагальніші положення, які визначають його зміст і форму, принципи побудови і функціонування, систему складових елементів.

Підхід до організації управління АПК регіону полягає у створенні такої системи, яка б виходила з наступного: перехід аграрної економіки до ринкових відносин; пріоритет інтересів колективу працівників і кожної людини зокрема; забезпечення діяльності сільськогосподарських товаровиробників на принципах економічної самостійності, господарського розрахунку, приватизації власності; чітке розмежування функцій державного і господарського управління АПК; демократизація управлінських структур.

З переходом до ринкової економіки взято курс на прискорення процесів організаційно-економічної консолідації АПК, державне і господарське керівництво ним, у першу чергу на низовому рівні, все більше зосереджувалося в єдиному управлінському органі – агропромислових об'єднаннях. Проте така практика себе не виправдала. Виявилось неможливим поєднати в одному органі управління контрольно-інспекційні функції органів державної влади і господарських функцій керівництва виробничою діяльністю сільськогосподарських та інших підприємств і організацій. Прийняття рішення про розмежування таких функцій стосовно можливості ефективнішого виконання їх як державними, так і господарськими органами.

Особливість організації управління в АПК полягає також у чітко окресленій вертикалі побудови його органів. Вертикальна організація управління характерна для виробничих, так і невиробничих сфер. В АПК існують районні, обласні і регіональні органи управління.

В агропромисловому виробництві така вертикаль охоплює всі без винятку

рівні адміністративно-територіального поділу. У суб'єктах регіону вона має вигляд трирівневої системи: підприємство – район – регіональний рівень стосовно господарського і державного управління.

Це зумовлює складну ієрархію в організації управління агропромисловим комплексом, коли більшість зазначених вертикальних ланок (за винятком найнижчої – підприємства і найвищої – загальнодержавного управління) перебувають під подвійним тиском – знизу і зверху. Характер і глибина впливу верхньої та нижньої ланок залежать від багатьох чинників: визначених в установленому порядку функцій, рівня влади стосовно підлеглої ланки, уміння останньої відстоювати свої права. Залежно від того, які управлінські тенденції – позитивні чи негативні – переважають знизу і зверху, в якому взаємовідношенні вони перебувають, формуються характер, стиль, методи та ефективність роботи кожної вертикальної ланки управління. Але за будь-яких обставин управління АПК, в тому числі на регіональному рівні, має тенденцію до подальшого ускладнення.

Теоретично у зв'язку з курсом на надання більшої самостійності кожній ланці у вирішенні соціально-економічних питань розвитку така складність повинна послаблюватися. Насправді цього не відбувається. І не тільки тому, що ускладнення продовольчої ситуації робить управління агропромисловим комплексом складнішим за призначенням, формами, методами. Головне, що органи управління кожної верхньої ланки з різних причин (вироблена роками звичка командувати, небажання передати вниз хоча б якісь повноваження тощо) у багатьох випадках не можуть, не хочуть або не вміють зосередитися лише на тих функціях, для виконання яких вони створені, та всіма можливими способами намагаються зберегти за собою право бути старшими. Це не тільки негативно впливає на підпорядковані управлінські ланки, але і в окремих випадках паралізує їх роботу. Тому спрощення управлінської вертикалі, зменшення її рівнів слід розглядати як найважливіший чинник підвищення ефективності управління.

Однією з особливостей організації управління в АПК, включаючи його регіональний рівень, також визнана недооцінка функціональних аспектів управління, яка призводить до недостатнього відпрацювання функцій органів управління, їх структурних підрозділів і зайнятих тут керівників та фахівців. Це, в свою чергу, зумовлює принципово неправильний підхід до формування органів управління. Світова практика свідчить, що первинними в організації управління є функції, а решта – організаційно-структурна побудова органів і

апарату управління, його чисельність тощо – є похідними від них.

Для посилення ролі держави в регулюванні економічних процесів необхідне виділення АПК в єдиний об'єкт управління. Нині основними причинами слабкої керованості економічними процесами в АПК є:

- відсторонення держави від функцій регулювання, особливо від впливу на міжгалузеві відносини та еквівалентність обміну між сільським господарством і промисловістю;
- неадекватність системи управління, що фактично склалася, вимогам ринкової економіки і регіональної специфіки;
- відсутність етапності в здійсненні перетворень в аграрному секторі, недооцінка соціальних чинників.

Можна виділити три вузлові проблеми створення ефективної системи державного управління АПК:

перша – визначення і чітке розмежування функцій державного управління на всіх рівнях, включаючи безпосередніх товаровиробників з урахуванням їх організаційно-правового статусу (державні підприємства, кооперативи, акціонерні товариства, селянські (фермерські) господарства);

друга – створення системи господарського управління переважно у вигляді асоціацій і галузевих союзів сільськогосподарських товаровиробників;

третья – раціональне поєднання всіх видів управління АПК: державного, господарського і місцевого.

Найважливіша передумова ефективної реалізації економічної функції управління в регіоні – це раціональна організація її здійснення на обласному і державному рівнях керівництва АПК, а також забезпечення ними можливостей для її повнішої реалізації в агропромислових формуваннях регіону.

Аналіз діючої системи управління АПК регіонів свідчить, що вона має такі основні недоліки:

- частково збереглися адміністративні методи управління, що значною мірою провокує виникнення суперечностей між органами та об'єктами управління (господарюючими суб'єктами ринку);
- система побудована на основі вже сформованих традиційних зв'язків між виробництвом, переробкою, реалізацією сільськогосподарської продукції;
- недостатнє використання економічних методів управління, абсолютна незацікавленість окремих ланок керівної системи в результатах кінцевої діяльності суб'єктів управління, і отримання доходів працівників апарату управління від отриманого ними прибутку;

– низька спрямованість на вивчення потреб ринку, мінливих смаків покупців, формування нових каналів реалізації продукції;

– у регіонах мало враховуються особливості, пов'язані з формуванням ринку нетрадиційних послуг, проведення незалежного аудиту, підготовки і перепідготовки кадрів.

На нашу думку, організація системи управління АПК регіонів повинна будуватися на базі виділених принципів, застосування кожного з них має спиратися на конкретну ситуацію, виробничу доцільність і необхідність.

Результати діяльності управлінських структур характеризуються такими параметрами: якістю, актуальністю, новизною, оперативністю рішень, що приймаються, комплексним підходом до вирішення великих і значущих питань, рівнем організаційної та координуючої діяльності. Тільки надійна нормативно-законодавча база може створити реальні передумови і забезпечить результативність усієї сфери АПК. Потрібна державна програма, що є головною концепцією розвитку АПК на всіх його рівнях.

Вдосконалення управління агропромислового комплексу регіону можливе лише при вирішенні питань, що стосуються розвитку форм господарювання; стимулюванні працівників сільськогосподарських відділів і консультаційних служб для підвищення їх продуктивності праці та ефективності виробництва; встановленні чітких взаємовідносин між сільськогосподарськими товаровиробниками та органами управління АПК регіону.

Список літератури:

1. Коляденко С.В. Агропромисловий комплекс України: проблеми і перспективи: Монографія. / С.В. Коляденко. – Вінниця, 2008. – 420 с.

2. Прокопа І.В. Соціальні аспекти розвитку сільських територій. / І.В. Прокопа // Економіка АПК. – 2005. - № 11 (133). – С. 48-51.

3. Бистрякова Ю.І. Особливості процесу системної організації регіонів в Україні / Ю.І. Бистрякова // Продуктивні сили і регіональна економіка : зб. наук. пр. / НАН України, Рада по вивч. продукт. сил України. – К., 2006. – Ч. 1. – С. 35 – 41.

4. Бакум В.В. Самоорганізація в агропромислових регіональних кластерах / В.В. Бакум // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 21 – 27.